

Hildebrandmonument

Wandelen in de Haarlemmerhout een kunst en natuurroute

hedendaagse en klassieke beelden,
het historische provinciehuis,
Zocher's park met de hertenkamp,
de kinderboerderij,
mini-golf,
het oudste stadsbos van Nederland.

Lengte 2 of 4 kilometer; duur 2 tot 3 uur

Start: Houtbrug aan het einde van de Grote Houtstraat.

Horeca: zie plattegrond

Beeldengalerijhaarlem.nl

2025/26

Monument voor de bezorger
Hans van Bentem

Grote Houtbrug

De wandeling gaat van start op de Grote Houtbrug. Links en rechts zijn granieten beelden van twee 16de-eeuwse Vlaamse vluchtelingen te zien, gemaakt door Hendrik

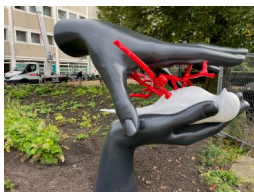

van den Eynde. Als je vanuit het centrum komt staat het beeld van de beroemde schilder Frans Hals rechts, links staat bouwmeester Lieven de Key die onder andere de Vleeshallen en de voorgevel van het stadhuis op de Haarlemse Grote Markt heeft ontworpen. De beelden lijken

tussen hoge futuristische gebouwen te staan, wat een beetje doet denken aan de bekende filmposter van *Metropolis* die net als deze beelden ook in de jaren 20 van de 20ste eeuw is gemaakt. Aan de achterkant van de beelden zijn reliëfs te zien met natuurvoorstellingen die aan de oudheid doen denken.

Houtplein

De volgende bestemming is vanaf de brug al zichtbaar, het is de toren van groene telefoincellen op het Houtplein, *Bodybuilding*. Dit is een kunstwerk van de broers Jan en Paul Schietekat, toevallig ook twee Vlamingen. Een van de leuke dingen van kunst is dat je je eigen associaties kunt maken. Staat de formule $E=CM^2$ aan de bovenkant voor Energie = Communicatie x Mensen in het kwadraat? Het is hoe dan ook zowel een nog steeds actuele voorstelling van de kracht van communicatiemiddelen als een monument uit een andere tijd.

Aan de overzijde van de straat zie je onder de monumentale boom het beeld *Hirondelle* van Jackie Sleper. Het is een delicaat beeld vol symboliek: kwetsbaarheid en bescherming. De zwaluw, waarvan de buik is opengereten, ligt op een jonge hand.

Uit de buik komt bloedkoraal als teken van leven. Het wordt door een grote hand beschermd of verpletterd. Dat mag de kijker zelf bepalen. Jackie Sleper: "ik heb mij korte periode gevoeld als deze zwaluw. Alsof ik werd platgedrukt." Het

Het kunstwerk staat voor de oude plataan van meer dan 180 jaar. Midden in de stad tussen het verkeer weet hij zich nog goed te handhaven. We moeten zuinig op hem zijn.

bloedkoraal staat symbool voor bescherming; in de romeinse tijd en ook later nog geloofde men dat het koraal beschermde tegen ziektes.

Dreef

In het verlengde van het Houtplein is de Dreef. Het eerste beeld dat je daar ziet is *Girozoom inc.* van Willem Harbers.

De wirwar van buizen verbeeldt industriële installaties maar ook de bomen die er boven groeien. De onderste buizen kunnen onderdeel zijn van een installatie om grondstoffen uit de aarde te pompen; hieruit groeien organisch gevormde buizen als takken van een technische boom. Het werk roept vragen op over verbruik van grondstoffen.

Aan de linkerkant van het pad staat het bronzen beeld *Man voor het vuurpeloton* van Mari Andriessen. Dit is een monument ter nagedachtenis aan de executie van meerdere willekeurig gekozen burgers die hier heeft plaatsgevonden in 1945. De man straalt gelatenheid en rotsvaste overtuiging uit.

De Dreef en de Fonteinlaan waren samen tot 1940 een wandellaan omzoomd met bomen. Dat karakter is nog te herkennen tussen Houtplein en Provinciehuis. In de tijd van Hildebrand waren er veel café's en logementen met terrassen. De Haarlemse burgerij kwam hier op zondag verpozen. Amsterdammers kwamen graag met de trekschuit naar Haarlem om te wandelen in de Hout.

Als volgende zie je het werk *Out Loud* van André Pielage. De stalen zuil is versierd met glinsterende festoenen van op straat gevonden lachgaspatronen. Klassieke versieringen van tegenwoordig. Het kenmerkende is een combinatie van minimalisme en barok. André laat zien dat je onverwacht afval een nieuw leven kunt geven.

Een stukje verder is *The Successor* van Atelier Van Lieshout te zien. Spijt, teleurstelling, schaamte. Het is allemaal af te lezen aan dat voorover gebogen hoofd, die naar binnen gekeerde schouders en die lappenpop als laatste houvast.

Hoewel Successor een minimalistisch uitgevoerd beeld is heeft het een enorme zeggingskracht. Het is een archetype dat universeel herkenbaar is en waar iedereen zich mee kan vereenzelvigen.

Richting Frederikspark

We maken nu een kleine omweg en gaan bij de speelplaats links waar we op een sokkel **Monument voor de Bezorger** van Hans van Bentem zien staan: Het beeld is een hedendaagse variant op het ruitersstandbeeld, vaak opgericht ter ere van Koning, Keizer of Admiraal, ditmaal een Monument voor de hardwerkende bezorger, een relatief nieuw beroep dat overal is opgedoken en ons straatbeeld mede is gaan bepalen. Sinds de pandemie weten we dat het een essentiële beroep is. Oftewel, dit zijn toch hedendaagse helden?! Het werk is opgebouwd uit fel gelakte staalplaat en glas: het rode rijdier met verwijzing naar de sculpturen van Calder, de blauwe body, een neo-constructivistische sculptuur, de geblazen glazen onderdelen verwijzen naar cartoons en op de rug: een écht GOUDEN kubus het felbegeerde consumptie artikel.

Het **Frederikspark** had al vanaf de middeleeuwen een recreatieve bestemming als speelveld. Hertog Albrecht van Beieren schonk het in 1398 aan de stad om “ten eeuwigen dage tot speelveld voor de Haarlemse burgerij te dienen”. Het park werd door de tuinarchitecten Zocher in de 19de eeuw ingericht als villapark. De opzet kenmerkt zich door villa’s rondom een centrale ovale ruimte, het hart van de ruimtelijke compositie.

Paviljoen Welgelegen, het Provinciehuis

Als je doorloopt, zie je het hek van de tuin van het Provinciehuis. Tussen het groen voor het hek staat een ander bronzen beeld van Mari Andriessen: **De Kleine Johannes**. Het is een scène uit een sprookje, jonge mensen op ontdekkingstocht, naar het boek van F. van Eeden.

Tijdens kantooruren is het hek niet op slot en kun je zo de tuin in. Als het hek niet open gaat is in ieder geval te zien hoe de nieuwbouw van het Provinciehuis is geïntegreerd in het oude gebouw. In de tuin staan o.a. **Samenwerking** van Frank Rosen, het **Dakotamonument** van Theo Mulder en **De Morgenrit** van Eric Claus. Verder zie je drie bronzen replica's van klassieke beelden van **Francesco Righetti** staan: Bacchus, de god van de wijn, met zijn vriend Ampelos; Mercurius, in de Romeinse

mythologie de god van de handel en reizigers en Euterpe, de muze van het fluitspel en de poëzie.

Het monumentale pand werd eind 18e eeuw gebouwd door de bankier Henry Hope. Het is een mooi voorbeeld van neoclassicisme. Hope bracht hier zijn grote kunstverzameling onder. Hope vluchtte met zijn kunstverzameling in 1794 voor de oprukkende Franse troepen naar Engeland. In de Franse tijd werd Lodewijk Napoleon, de broer van Napoleon Bonaparte, benoemd tot koning van Holland; hij verbleef af en toe in het paviljoen. Sinds 1930 is het provinciebestuur gehuisvest in het gebouw. Op werkdagen kun je de groene deuren door naar binnen. Je kunt de benedenetage bekijken en meestal is er een expositie te zien die het waard binnen te kijken.

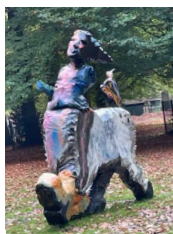
Weer terug op de Dreef

Als we weer terug op de Dreef zijn (door de poort van het Provinciehuis of terug langs de speeltuin), is het volgende werk van Sjoerd

Buisman: *Stapeling*. Boomstamblokken van staal staan zo op elkaar dat ze nog in evenwicht zijn en het grote blok aan de bovenkant nog kunnen dragen. Buisman vindt inspiratie in de natuur en werkt veel met natuurlijk materiaal.

Nog steeds op de Dreef aan dezelfde kant van de straat is het volgende werk op de route *GIANT CENTAUR GIRL* van Marieke Bolhuis op. De sculptuur drukt urgentie uit.

Het paard als kwetsbaar vluchtdier, symbool van de vliedende natuur, verbindend kuddedier, kameraad van de mens, pk's. (de oudste aanduiding van industriële kracht), misbruikt in oorlogen en voor hebzuchtige doelen. Tijd voor herstel! The Pony, met humor en eigenwijsheid, stoer en voorwaarts,

in de bres voor puur en natuur. And The girl? She is on her way! For all of us

Over de Dreef ben je links en rechts langs Lindebomen met leeftijden van 70 tot zo'n 90 jaar gelopen. Aan de linkerkant bij het Provinciehuis zie je een aantal knoestige Lindes en een plataan staan met respectabele leeftijden van meer dan 100 jaar. De knobbelvorming van de linde duidt op hoge leeftijd.

Aan de andere kant van het pad zie je op het gazon het beeld *future sTREETS* van Marianne Lammersen. Het staat symbool voor hoe we omgaan met het groen in onze leefomgeving. Het is deels opgebouwd met uit tuinen verwijderde stenen. De provincie nodigt met dit beeld bezoekers uit na te denken over vergroening van hun omgeving.

Paviljoenslaan en Florapark

Als je naar links de Paviljoenslaan op gaat kun je de klassieke façade van het Provinciehuis van dichtbij bekijken; later op de route is de gevel vanuit de verte nog prominent in beeld. Voor de trappen staat de *Laocoöngroep*, een bronzen replica van het origineel door Francesco Righetti.

Vanaf de Dreef naar rechts staat op de hoek van het Florapark *Groei* van Remco van der Gugten. Staal kan kennelijk in allerlei onverwachte vormen groeien. Een klein stukje verderop langs het Florapark staat een groot bronzen monument ter ere van *Frans Hals*, gemaakt door Henri Scholtz.

De *Haarlemmerhout* maakte ooit deel uit van een groot bos- en duingebied tussen Den Haag en Alkmaar. Het oorspronkelijke bos was eigendom van de graven van Holland. Het werd gebruikt voor de jacht, het kappen van brand- en bouwhout en voor het houden van varkens. In 1572/1573 werd Haarlem belegerd door de Spanjaarden die de Hout bijna helemaal kaalkapten om het schootveld vrij te maken en om hun kampementen te versterken en te verwarmen. Na 1583 werden er opnieuw bomen geplant. Vanaf eind 18de eeuw was de Hout een geliefd wandelgebied voor Haarlemmers en voor Amsterdammers die hun stad in de zomer ontvluchtten. Ze wandelden en dronken een biertje bij een van de vele tapperijen rond het bos en langs het Spaarne. De Haarlemmerhout is sinds 1969 rijksmonument. Het bestaat uit drie unieke delen: de Kleine Hout, de Grote Hout en Eindhout.

Oversteken naar de Kleine Hout

Terug op de Dreef steken we nu de Paviljoenslaan over om in de Kleine Hout te komen. Op de hoek staat de verrassende

installatie van Simon Wald-Lasowski:

Ancestral Dirty Laundry. Een ondergrondse afvalcontainer die meestal verborgen is, staat hier trots en stralend. Aangedreven door de wind laten de windgongen hun melodie horen. Het monumentale industriële object nodigt u uit aandacht te geven aan de enormiteit van ons dagelijks afval. In een wegwerpcultuur stelt het werk vragen over wat we koesteren

We lopen links langs het beeld verder de Hout in. Hier ligt een

figuur dromerig op de buik de wereld te bekijken. Maakt hij zich zorgen over de wereld waarop hij leeft en die hij bewondert? Dit is **In Awe** van Pieter W. Postma. Het van een afstand

beschouwen van de wereld kan nieuwe inzichten opleveren, denk aan de ruimtefoto's **Pale Blue Dot** en **Earthrise**.

De **Kleine Hout** is vanaf het Paviljoen gezien vooral een park. De open ruimtes, zoals het bekende Vlooienveld, en de monumentale bomen zijn de blikvangers. Het zuidelijk deel is bosachtig. Bankier Henry Hope liet de Haarlemmerhout opnieuw aanleggen door tuinarchitect Johann G. Michael. Nu nog kun je zien dat de zichtas van het paviljoen richting de Hildebrandfontein een bedrieglijke diepte suggereert. Dit effect ontstaat doordat de bomen langs de zichtlijn, gezien vanuit het huis, steeds dichterbij de as staan.

In de loop van de 19de eeuw hebben ook Johan D. Zocher en zijn zoon Jan D. Zocher een grote bijdrage geleverd aan de landschapstijl van de Haarlemmerhout. De Grote en Kleine Hout vormden tot de Tweede Wereldoorlog één geheel. De Fonteinlaan was toen een wandelpad.

We lopen door over het pad en stoppen in het midden van het grasveld omzoomd door oude bomen. Hier heb je een mooi zicht op de gevel van het Paviljoen. Als je de andere kant op kijkt zie je in de verte het Hildebrandmonument. Voordat we verder lopen zien we rechts bijzondere architectuur: de **Muziekkoepeel** van Wiek Röling. Driehoekige glaspanelen vormen het dak.

We lopen nu over het gras naar het hek van de hertenkamp. Achter het hek zien we de **Hondjes van Zocher**. Ze zijn gemaakt door 100+ kinderen begeleid door kunstenaar Marion van der Vegt.

Als we naar links kijken zien we tussen de bomen een grote kei op een treinstel. ***Bring back the memory*** van Herman Lamers. Het kunstwerk gaat over het natuurlijke versus het kunstmatige. De steen herinnert aan de oertijd en de geschiedenis van de aarde. Het kunstwerk roept gedachten en emoties over verleden en heden op. Lamers laat met dit werk zien hoe wij als mensen proberen het verleden vast te houden en hoe we er betekenis aan geven in een constant veranderende wereld.

Rond de Hertenkamp naar het Hildebrandmonument

Nu loopt de route een stuk langs het hek van de Hertenkamp. We gaan linksom met de klok mee rond de Hertenkamp en komen langs het theehuis. Je kunt even bijkomen van alle indrukken.

In de Hertenkamp doemt de installatie ***Lumbertube Cum Suis*** van Karin Dekker op. De drie delen zijn grotendeels opgebouwd uit kleine stukken staal die geknipt, gevormd en aan elkaar gelast zijn. Ze ogen transparant en fragiel. Samen lijken ze op een complexe industriële installatie. Ze wekken de indruk iets op te pompen en te verwerken. Laat je fantasie maar eens gaan; wat zie je? De kunstenaar is gefascineerd door Industriële omgevingen zoals raffinaderijen.

We lopen verder langs de kinderboerderij en daarna de vijver die ontstaan is nadat hier in de Tweede Wereldoorlog een tankgracht is gegraven. We lopen net zo lang langs de vijver tot u links het pad naar de fontein kunt inlopen. Deze fontein is het middelpunt van het ***Hildebrandmonument***, ontworpen door Jan Bronner. Personages uit het boek ***Camera Obscura*** van Hildebrand (Nicolaas Beets) staan hier rond de fontein, overzien door een beeld van de schrijver zelf. Het credo van Jan Bronner was "beeldhouwkunst is architectuur, architectuur is beeldhouwkunst". In de beelden is goed te zien hoe zijn werk werd beïnvloed door de architecten van de Amsterdamse school in de bouwkunst in de jaren dertig van de 20ste eeuw.

De beeldengroep heeft een lange geschiedenis. Bronner, destijds hoogleraar aan de Rijksacademie van Beeldende Kunsten, kreeg de opdracht in 1914, maar hij was pas in 1947 klaar. Door geruzie over de plek duurde het nog tot 1962 voor

het werd onthuld. Het monument heeft sindsdien een bewogen geschiedenis. De originele beelden werden na een paar vernielingen in 1983 verwijderd; ze zijn nu deels te zien in de beeldentuin van kasteel 't Nijenhuis in Heino. Kunststof replica's kwamen daarvoor in de plaats tot ook deze werden vernield; er resteerde slechts een kale fonteinbak.

Buurtbewoners namen het initiatief tot herstel van het monument. In 2014 is de omgeving opgeknapt, ging de fontein weer werken en werden deze replica's geplaatst.

De Fonteinlaan oversteken naar de Grote Hout

Nu lopen we naar de drukke weg die hier Fonteinlaan heet; vlak bij het Hildebrandmonument is een oversteekplaats. Bij het oversteken kom je onder het natuurkunstwerk *Lindenbogen* van Sjoerd Buisman door, lange bogen van levende lindes. Het verwijst naar het ongedeelde stadsbos van vroeger.

De *Grote Hout* is het oudste stadsbos van Nederland. Je kunt er heerlijk dwalen en verdwalen, vandaar ook de bijnaam Donkere Hout. Voor vogels en vleermuizen zijn de eeuwenoude bomen van onschatbare waarde. Midden in het bos vind je de beukenhal. Wandel tussen de torenhoge bomen met hun gefilterde licht en je begrijpt de naam "hal". Ook op andere plekken in de Grote Hout zijn mooie lanen.

In de lente zetten de kleurige stinsenplanten het hele bos in bloei. Het woord komt van het Friese stins, dat stenen huis betekent. Een paar eeuwen geleden haalde men uit verre landen bolplanten, zoals sneeuwkllokjes, anemonen en blauwe hyacinten, om bij landhuizen in de tuin te zetten. Zo kwamen ze ook in de Haarlemmerhout terecht.

Dreefzicht werd in 1840 gebouwd als verenigingsgebouw van Trou Moet Blijcken, de oudste nog bestaande 'herensociëteit' in Nederland. Architect Jan D. Zocher ontwierp het pand.

Op het pad aan de andere kant van de Fonteinlaan ga je eerst een klein stukje naar links om daarna meteen het eerste pad naar rechts in te slaan. Als je dit pad volgt kom je bij het *Costermonument*, van Jan D. Zocher uit 1823. Deze

mysterieuze monoliet lijkt door de dichte begroeiing midden in het bos te staan. Het lijkt op een sokkel maar stelt een stempel voor. Haarlemmers waren ervan overtuigd dat Laurens Janszoon Coster de uitvinder van de

boekdrukkunst is. Hij zou zijn idee hier in de Hout hebben opgedaan.

We lopen door langs het monument naar het verharde fietspad en slaan rechtsaf. Al snel kom je dan op een kruising met aan de linkerkant de **Philip Lootsbank**. Hier lijkt het erop dat de natuur een overwinning op de maakbaarheid aan het behalen is: het is duidelijk te zien dat weer en wind na meer dan honderd jaar een behoorlijk stuk van de steen hebben afgesleten.

Bij de kruising met de bank ga je rechtsaf. Ga het eerste pad links en je ziet een fraaie afbeelding van de doorsnede van een oude boom. Als je dit pad volgt en het 2e pad rechts in gaat, kom je op een open plek waar het werk **Ziggurat** van Gusta Kullberg opdoemt. Net als de bomen in de Hout laat deze stalen kolos licht door afhankelijk van uit welke hoek je hem bekijkt.

Terug naar de Dreef

Als je het pad langs de open plek blijft volgen en links aanhoudt en vervolgens op de verharde weg rechts gaat, passeer je Dreefzicht. Op het verharde pad dat de Grote Hout naar rechts ingaat staat een kunstwerk van Joost Swarte. De poort of het hek markeert de entree van de Hout. Het vraagt aandacht voor de natuur in de Hout en het leven onder de grond. Ga er eens voor staan en kijk wat je kunt herkennen.

Even naar links doorlopen en je komt terug op de Fonteinlaan. Hier is weer een oversteekplek en kunnen we terug naar de Hertenkamp.

Als je naar rechts kijkt zie je achter het hek het werk **Will we survive?** van Joanneke Meester. Deze robots van gerecycled verpakkingsmateriaal confronteren je op een luchtige manier met de vraag wat voor plek er is voor mensen in een gemaakte wereld.

We gaan nu links in de richting van waar we begonnen zijn. Al snel zie je dan **SPREADING THE LOVE** van Frank Straatman. Het silhouet is een staande leeuw, de achterpoten zijn over elkaar gevouwen. De bovenkant toont een bodybuilder, met zijn handen vormt hij een hartje; de titel verwijst naar dit gebaar. De

figuur lijkt erg van zichzelf overtuigd, maar toont ook ongemak.

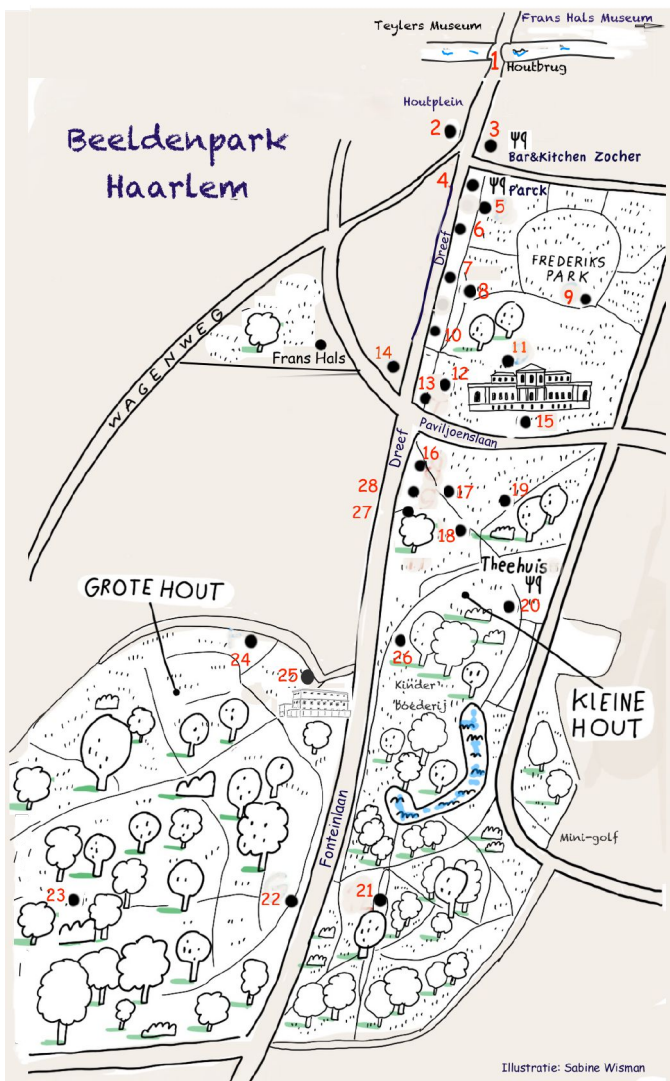
Even verderop staat *Fingers Crossed* van Frank Koolen. Het werk is geïnspireerd op de Coronapandemie, twee figuren dicht bij elkaar, twee vingers aan dezelfde hand in een gebaar dat is bedoeld om de hoop op een goede uitkomst kracht bij te zetten. De vingers kruisen is voor kinderen een speelse manier is om zich buiten de regels te plaatsen. Als je je vingers kruist tijdens een spel mag je liegen of doe je eigenlijk stiekem niet mee. Een verwijzing naar het zeer menselijke dat de regels voor iedereen gelden - alleen heel af en toe, als het je goed uitkomt - niet voor jezelf.

Over de Beeldengalerij Haarlem

De Beeldengalerij Haarlem is een initiatief van buurtbewoners. In 2014 hebben we met de gemeente het Hildebrandmonument hersteld. Vanaf 2019 organiseren we de beeldengalerij met regelmatig wisselende beelden van hedendaagse kunstenaars. Wij willen ieder de gelegenheid geven op een makkelijke manier kennis te maken met de veelzijdigheid van sculptuur, jonge mensen in aanraking brengen met beeldende kunst, Nederlandse beeldend kunstenaars een podium bieden voor een groot publiek.

1 Houtbrug Hendrik van den Eynde	16 Ancestral Dirty Laundry Simon Wald-Lasowski *
2 Bodybuilding Broers Schietekat	17 In Awe Pieter W Postma *
3 Hirondele Jackie Sleper *	18 Hondjes van Zocher 100+kinderen
4 Girozoom Inc. Willem Harbers *	19 Bring back the memory Herman Lamers *
5 Man voor het vuurpeloton Mari Andriessen	20 Lumbertube Cum Suis Karin Dekker *
6 Out Loud André Pielage *	21 Hildebrandmonument Jan Bronner
7 The Successor Van Lieshout *	22 Lindenbogen Sjoerd Buisman
8 Monument voor de Bezorger Hans van Bentem *	23 Costermonument Jan D. Zocher
9 De Kleine Johannes Mari Andriessen	24 Ziggurat Gusta Kullberg
10 Stapeling Sjoerd Buisman *	25 Hek Joost Swarte
11 Tuin Provinciehuis	26 Will we survive Joanneke Meester*
12 future sTREETs Marianne Lammersen	27 Spreading the love Frank Straatman *
13 Giant Centaur Girl Marieke Bolhuis *	28 Fingers crossed Frank Koolen *
14 Groei Remco van der Gugten	* in opdracht van de Beeldengalerij
15 Laocoön groep Righetty	

Legenda zie vorige pagina

Het kost veel geld om nieuwe beelden te plaatsen en te wisselen en om alles te onderhouden. U kunt ons helpen met een donatie. Lees de QR code met uw smartphone en vul het bedrag in dat u wenst te geven. We zijn u dankbaar.

De Beeldengalerij Haarlem is mede mogelijk gemaakt door

Gemeente
Haarlem

BLÉNHEIM

